

Сергей
Удальцов

Смуглов
поэма

Сергей
Узгуев

Ступинское
пофма

Дагестанское
книжное издательство,
Махачкала, 1981

ББК 84 Тат
с (тат)
и—35

Изгияев С.

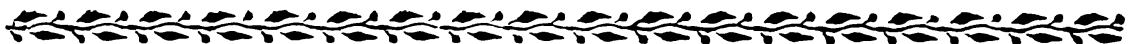
и—35 Стихигъо ве поэма. Махачкала: Даг.
кн. изд-во, 1981., 88с.
Стихи и поэма.

Э и сборник талантлуе шогъир тати С. Изгияев да-
рафдет стихигъо ве поэма «Дегъ мэгІнигъой Динор».
Э шогъиригъой хуьшде С. Изгияев нуввуьсдени э то-
вун дусди ве бирори хэлгъгъой совети, игиди гъэлхэд-
чигъой буьзуьрге Ватан социалистиму, э товун муьгъ-
бет ве дусди жовонгъо, номус ве гъирыет энугъо.

Э поэма «Дегъ мэгІнигъой Динор» бирмунде оморени
пушотейне ве гъеймогъойш кими вэхдгъо вохурденуьт-
гъо зобуне дивэгІгъой е паре жовонгъо ве гъемчуьн те-
гъергъой гъовхо бердеи э гъэршуй беде гІэдотгъо ве
хосиетгъой одомигъо.

ББК 84 Тат
с (тат)

И $\frac{70403-165}{М\ 123\ (03)-81}$ 114—81 © Дагкнигоиздат, 1981.

Э и сборник мэгІлуымлуе шогьир тати Сергей Изгияев дарафдет е ченд стихигьо ве поэмай энугь «Дегь мэгІнигьой Динор», комигьореки у нуьвуьсди э песини салгьой гІуьмуьр хуьшде.

Сергей Изгияев мэгІлуымлуьни э хундегоргьой тати чуьн талантлуе, дананменде, хонендее шогьир. Сергей Давидович чуьн шогьир ве усдо дануьсдембу винире герекие тарафгьой зиндегуни хэлгь татимуре, герекие пуьрсуьшгьой вэхд хуьшдере ве бирмунде угьоре э нуьвуьсде дестонгьой хуьшде. Гьер у нуьвуьсде ризе, келме, бенд ве стихире гьисди зиндегунилуе мэгІэной ю.

Сергей Изгияев э стихигьой хуьшде бирмундени, неки жоборди, темизедуьли, ватанхогьи одомигьой вэхд хуьшдере, гьемчуьн кемсуьгигьореш, комигьоки деруьт э хосиетгьой кими одомигьо,. Э гьемме девргьош дебиренуьт одомигьо, комигьоки дуз нисе варасиренуьт метлеб зиндегунире ве э зобуне хосиетгьошуревоз зарали зеренуьт, неки э бэхд ве гьисмет хуьшде, гьемчуьн э де одомигьойгеш. Шогьиргьой гьемме девргьо гьозхо бердет э гьэршуй беде хосиетгьой одомигьо. Сергей Изгияев э усдоетиревоз зиёд сохди ижире традицигьой эз ю пушоте зигьисдетгьо ве гуьнжундетгьо шогьиргьоре. У офди риз шогьири хуьшдере, келмегьой усдоети хуьшдере, комигьоки хосиетлуьнуьт энжэгь эри шогьири энугь ве гьич вэхд вогогьруш нибошут.

Сергей Давидович гьеле ученик школе гьисдики сергирди эри нуьвуьсде суьфдеи стихигьой хуьшдере. Эзунбэгьдойге у зиёд сохдени данани шогьири хуьшдере э жергегьой Армией Совети гьуьллуьт сохдигьо салгьо.

Эз довглогбэгъдоине салгьо сер гирде дуз те песнни рузгьой глұьмуыр хуьшде у, э е жерге э М. Бахшиев-воз, Д. Атипловевоз ве Верзуьшлуьс корсох культури РСФСР ве Догъисту Хь. Авшалумовевоз, венори гьем-ме хьэрекети хуьшдере эри параменди литературей тати. Эзуш бэгъэй у омбаре жофогьо кешири эри параменди театр хэлгъи тати. Ченд салгьо у бири гуьн-жундегор альманах тати ве песеде редактор энү.

Сергей Изгияев мэгІлуьми э хундегоргьой тати, неки чуьн шогъир, гьемчуьн чуьн драматургъиш. МэгІлуьм-луьнуьт э дениширегоргьой тати пьесагьой энү «Дух-дергІэмле», «Кифлет Бинеми», «Жовоне бригадир» ве диеш.

Дегъ зиёдте книгьой энү дефус зере оморет э издательствомъи книги Догъисту.

Омбаре мэгІнигьой Сергей Изгияев, эри комигьоки музикере нуьвуьсдет композиторгьой Догъисту, неки сес доренуьт э радио, гьемчуьн хунде оморенуьт э межлуьсгьой хэлгъ татиш.

Омбаре жофогьо кешири Сергей Изгияев гьемчуьн эри тержуьме сохде стихигьой де бирорие хэлгъгьой-гере э зугъун тати. У тержуьме сохди стихигьоре, неки эз зугъун уруси, гьемчуьн эз зугъун азербайджаниш.

Дуьл Сергей Давидович поисди эз кор увэхд, кейки талант энү, усдоети энү бируьт э гуьллуьс вэхд параменди хуьшде.

Эри гьеммишелуьги жиге гирдет зиндегунире то-гІинсохэ гъич вогогъруш нибошутгьо омонетигьой творчествои Сергей Изгияев э фонд суьрхи, неки лите-ратурай тати, гьемчуьн согъэ литературей Догъистуш.

Беньмин Сафонов.

СТИХИГЬО

О, догъгьой садсали,
Ишмуре сабуьри.
Дирейтгеш девгьоре,
Зэхм, ярай хэлгъгьоре,
Дит винуьм е хэбер,
Нисдитге лол эгер?

О, догъгьо, месд бирейт,
Хун, эрэгъ гьенжирейт.
Бешгъэи нихундит,
Е тегьер мохурдит:
РэгIиет—бэхдсуьзе,
Муьлкедор—рэхъмсуьзе.

О, догъгьо, шогъируьм,
Меш шогъид эн девруьм.
Энжэгъ лол нибошум,
Сэхд уёгъ мибошум:
Эй хэлгъгьо—гъэлхэндчи,
Эй девргьо—хэберчи.

ХОРИ

Туьни, хори, эй ме деде.
Туь зендени, туь суьперде.
Э ишуьгьиш овурдени,
Гьер жуьр менов хорундени.
МуьгIуьжуьзгьош бурмундени,
Чор жуьр хэлгIэт вокурдени.
Согъэ гIуьмуьр талаб сохде
Эрэгъ жофо эй рихунде.
Энжэгъ тегьер гIэил хунде,
Э меревоз вози сохде.
Э арт э ме туь хэндуйсде,
Вогошдере эз ме хосде.
О пешмуни!.. Эйчуь зенде
Ве эйчуь зу гьечи берде?,
Чумгьой мере гьеле небесд,
Эзи гIуьлом небирем месд.
Сохдениге мере межбур,
Герек нисдге дие и жун,
Бер, гъэришу нирам ме де,
Гьонуниге эри бенде.
У руз ки туь мере зендей,
Хьэрмэхь уьлуьм мере сохдей.
Мидоригеш кем-биш шори,
Дердиш эз ме дур не бири.
Дануьсденуьм, туь нис гьишде,
Гьемишелуьг инжо гешде.
Бигьил бугу войге дуьруьсд.
Низигьуьм ме, тегьер эн дуьзд.
Энжэгъ, хори, хуб мибисдо,
Денишире, тегьер усдо:

Э у рэхъгьо giroшдемгьо,
Э у мескен, ме нуьшдемгьо...
Винуьм гъери чуь сохдемге,
Э руй хори чуь гъишдемге.

САМУР—ТЕРЕК

Самур—Терек, дуь ферзенд догъ,
Тегьер дуь гъул эн е гъуччогъ,
Эз дуь тараф дуь нуькере
Сэхд гъэл гуьрдет улкей мере.

Буле гловгъой дуь нуькере
Месд сохденуьт муьлкгъоймуре.
Гъуремитеш зинде сохдейм,
Тозе дигъгъош ченд вокурдейм.

Хьуьрш ве гъувот эн дуь чойгъо
Изму бирет товуш чумгъо.
Дуьл догълуьгъо пурут хъэвес,
Метребегъо вокурдейм ГЭС.

Улкей догъгъо, улкей богъгъо,
Ярашуьгълуь гуьл ейлогъгъо.
Э сес чойгъо сес мэгIниму,
Гъэриш бире, кумег мибу.

Самур—Терек, дуь ферзенд догъ,
Тегьер дуь гъул эн дуь гъуччогъ,
Эз ду тараф, дуь нуькере
Сэхд гъэл гуьрдет улкей мере.

ГЫИСД УЖИРЕ ПАРТИЯ!

Гыисд ужире Партия!—
У эри хэлгъ ферзенди,
Хэлгъиш э у сэхд бенди.
Уни гъэлхэнд азади.

Гыисд ужире Партия!
У Партией Ленини,
У товушдор гIуьломи.
Уни гъэлхэнд шолуми.

Гыисд у жире партия!—
Уни номус тозе девр,
Уни софе нефес эвр,
Ободисох, пушобер.

Гыисд ужире Партия!—
Э гьер зугьун у нум де.
Эри энү хэлгъ хунде,
МэгIнигьоре гуьнжунде.

Гыисд ужире Партия!—
Олгъирмизи вегуьрде,
Хушбэхде девр вокурде,
Хэлгъэ эдей желд берде.

НУМ ЭН ЛЕНИН Э ЛОВ ВЕРИ

Сумке гуърде э дес кукле,
Э рафдеки э школе,
Э зир зугьун мисохд эзвер,
У мэгІнире эри рэхьбер.

Мисохд ченд бо у вогогьруш,
Е гоф мэгІниш небу фурмуш.
Муьхшуьл бире э уревоз,
Михунд тек-тек э эшгъэвоз.

Чуьнки мэгІни бу эй Ленин
Ве дуьл гІэил небу гьемин,
Уре ёгъин воисдембу
Эз гьемме хуб ве рач гую.

Эз эшгъ хунде мэгІни хуьшде,
Тегьер эн гъуш у паруьсде.
Эз шори дуьл гъэнет зере,
Гуйге вожде бэхш верзире.

СУРОТ ЛЕНИН

Сэхд фикирлуй нуьшди кук ме,
Гуйге нубо эдей хунде.
Не хьисоби, не поэма...
Оммо гьич чум нис всгуьрде.

Куьнд оmore, ме диренуьм:
Э пушой кук гьисди сурот,
Эз коминжо вождь—хьохмолуь,
Денишири тегьер жоборд.

Пуьрсиренуьм:
—Чуьни бале,
Фикиргьой туь гьисдуьт келе
Пионери туь суьфделе.
Уре хуно хун туь гьеле.

—Э сурот вождь денишире,
Эдем, бебе, гьони дире:
Гирошдигьо дегишире
Ве биёвгьо хушбэхдире.

КОГЪОЗ ЭЗ ДЕЛИ

Сэхд ологъой дусди бесде,
Э дур когъоз кук нуьвуйсде.
У когъозгъош, тегьер ковтер,
Овурденуьт нике хэбер.

Эз Догъисту те Индустон
Дурут рэхъгъо эри инсон..
Хьофд догъ-деръёгъ гъисдгеш дури,
Оммо когъоз гъисд эз Дели.

Э у когъоз омбор вебу
ТэгІрифигъой эн улкейму.
Энжэгъ у кук эн индуси
Э арт когъоз гъечи пуьрси:

—Хэлгъ улкешму гъисди хушбэхд,
Гъувот ишму гужлуньни сэхд.
Воисдени дануьм гъони
МэгІдон эни коргъо чуньни?

Э жугъоби пуьрсуйш гуьре,
Фуьрсо сурот эн ЛЕНИНЕ.
Эри бире жугъоб дуьруьсд:
«Ини мэгІдон!»—кукиш нуьвуйсд.

КРЕМЛЬ

Кремль! Кремль!—

Рачи Ватан ме.

Нисд э гӀуьлом э туь бемзер бугьо!

Гуьнжоини туь, энжэгъ, э хэлгъ ме

Ве эй азади гъовхо беруьтгьо.

Э гъугъ туь вери астарей суьрхи,

Минорей туь, чуьн игид поисди,

Э минжи келе шегьер вилеет.

Эз туь ведини гьер шеш бэхш гӀуьлом:

Гъовхой эн хэлгъгьо ве метлеб дуьлгьо.

Ту гъисди ишуьгъ жофокеш гӀуьлом,

Шори тозе девр улкей азадгьо.

Кремль! Кремль!

Рачи Ватан ме.

Э туь дери игиди хэлгъ ме.

Ээ унжо Ленин рэхьбери дори,

Овурди эй хэлгъ мозол ве шори.

ДУСДИ ХЭЛГЪГЬО

Э кор жофо ве э женггьой гьовхо,
Зенде омори астарай тэгІрифи.
Зигьо дусди ве бирори хэлгъгьо
Э сад салгьо, эри гьемшелуьги!

Эз дуьл хунденуьм и мэгІнире ме
Эришму, азаде эвлодгьой улке.
Дусди пури кифлет гІэзизи ме,
Эеки кор сохде гІилмдан ве фэхьле.

Зигьисде иму азад ве хушбэхд,
Тов доре шевиш, тегьер руз эриму.
Келе бирор гьисд эй чуюкле гьэлхэнд,-
Ихдиёригьош тени э улкейму.

Э буйругьи деде-ватан гуьре,
Мэхьсуьл пур бири мезрегьой Волга.
Эз жофой игид ярашуьгь доре
Богьгьой Догьисту, чулгьой Украина.

Гуьзет партией Ленине дошде,
Жергегьоймуре деш муьхькем мисохим.
Фэхьле ве ранжбер дусдире дошде,
Дуьлшор ве хушбэхд э улке мизигьим.

НИШОН ДУСДИ ВЕ ШОЛУМИ

И дие нисд овосуне
Ве Сулейман холинчеси.
Ракет Совет гьисд нишоне,
У жофой эгъуьл нен деси.

Э у дери хьохмой хэлгъи
Нишон дусди ве шолуми.
Эри торих тозе велги
Э биёвгьо рэхьвокуни.

Келегеди ве шориму
Диеш зиёд бири гьони.
Изму гІэлем азадиму
Ярашуьгълуь э менг вери.

Ватан Совет—мозол эн дсвр,
Гьинор туьре гъэдер нисди.
ТэгІрифи туь гьисди звер,
Нишонбурму, мэгІдон расди.

Изму гьемме: дусд ве дуьшме,
Боворинлуь дениширет.
Миёв у руз, имидуьм ме,
Э Марс мерав ракет Совет.

Э ЁН ХЭНЕНУЙ

Э пушой ме, э хэненуй,
Э сэхде хов, унг ширини,
Эз дедею хунде ненуй
Тозе шив богъ сэхд хисире.

Эз ён энү гирошдеки,
Аста-аста псй норенуым.
Хэбер небу у гьееки,—
Сокитире ме дошдснуым.

Тегьер иму бебе-деде
Ширине хов гІэиллере
Воисдени гъэлхэнд дошде,
Э гьер хуне, э гьер улке.

Бегем, бедкор, эз Нью-Йорк,
Недирей хов эн балере?!..
Бегем хуб нисд астарепок,
Тор сохдени туь асмуре?!..

Доллар ве суьрх, алвер ве хун,
Ини метлеб девлетмендгьо.
Эй энугьо нисди гъонун,
Пуч бисдогеш балей хэлгъгьо.

Эй ки ширин гьисдге бале,
Э гъэршуй бедкор мирайм.
У шефдгьоре доре боле,
Э хушбэхде рэхьгьо мирайм.

ЧУЬКЛЕ ГЪОВХОБЕР

Хунденге газете, шинире овозе,
Дуъл ме мипаруьсд, гуйге хун гъуъл мизе.
Мигуи суй элов эдее зере лем.
Омори у хэбер эз шегьер Бирмингем.

Гъисдигеш у негр, балай ме хунденуьм.
Эй энун хъэйфбери ме омбор сохденуьм
Недири у е руз, э тегьер чендгъойге,
У мисохд хъэрекет, азади бу войге.

Э чормих зерей азади э инжо,
Ижире зигъисден э инсон нисд гуьнжо.
Эри чуь куьшденит, пуч сохде милете?!
Алабам, Анжелос и рузгъо э ёс де.

Ченд гІэиллеш бирет э пушой килисе.
«Эричуь тэхсирсуьз!?..—шинируьт хэлгъ сесе—
Іхдиёр тен бугу, сиегъиш гъисд инсон!»—
Миомо сес чуькле гъовхобер—Робертсон.

Гунилей некуми бурри сес гІэиле.
Чордегъ сал... Чуь дири э гІуьмуьр у гъеле?
Эй сурул! Зерейгеш нимуьруь нум жовон.
Э Се-ША зирпой азади эн инсон.

Мебугу дуьл дуьшме эз леш туь гъони хош,
Э тегьер коммунар, тэгІрифе нум Гаврош,
Мидарав э торих нум негр Робертсон.
Эй чуькле гъовхобер михуну хэлгъ Робсон.

ЭРИ ХОЛИБОФГЬОЙ ДЕРБЕНД

Ме дирем э аул, э чуюкле утогъ,
Бэгъдовой кор рузи, шев норе чирогъ
Зен догъи нуьшдебу эй бофде холи,
Кими вэхд те себэхъ, не сохде когъли.
Шуьвериш гуж мено, сэхд тэгІди сохде.
Герекі холире зуте фурухдс.
Мивосдо мерд пуле эй сохде хэржи,
Гене зен нигуфди: «Э мерд пул эжи?»
Э тегьер зен бегъо, мерд буйругъ мидо,
Гъул михунд у зене, бугеш зен усдо.
Ю бикор гешдембу не бире гъирьет.
Не жофо, не зене мерд нидо гъимет.
Имугъой диреньум э шегьер Дербенд
Товуше золхоне, нуьшдет зенгъо ченд.
Ловгъошу э хэнде, ранг чигърет очугъ.
Бовор сох, диремунд бисдорум ошугъ.
Десгъошу назуьшменд мивешенд энгуьл.
Мибисдо зу бегъем нэхчгъой эн гьер гуьл.
Мигуи гуьллуь богъ кошдиге усдо.
ТэгІрифи Догъисту игъоют, дусдгъо.
Холинче, гебере сохдейтгъо ертмиш,
Бурмуней эн Совет мибу э Париж.
Мигуют э унжо, сохде бэхили,
Имугъой э метлеб зен догъ расири.
Э гъэриш эни зол зенгъо ченд милет
МэгІнигъо хунденуьт, э кор бэхъс гуьрдет.
Шогъириш эз ишу нишон мегуьруь,
Нэхунде эришу гъэрол нигуьруь.

ИХДИЛОТ ПИРЕ ГЬИЛИЛ

Э зир тутдор, э онгурбогъ,
Э сер савзе, эз рэхъ гъиругъ
Нуьшдебирим е ченд жогъил,
Э эйлонмей пире Гъилил—
Эн зарбечи колхоз иму,
Ихдилотчи мэгІрекейму.

Гъилил омбор гІэзиз хосде,
Жовонгъоре дире десде.
Юш куьнд бире унжо нуьшде,
Угъоре гуш эри дошде.
Оммо гьемме уре дире
Вэхуьшденуьт, жиге доре.
Еки гьони эз и десде:
Гуфди, э дуьл дошде гъэсде:
—«Эй хьовиргьо, хуб мибисдо
Эри иму келе усдо
Мугуфдиге е-дуь келме.
У э Масков э выставке,
Дарафденге э Кремля,
Чуь дириге э унжиге».
Гьемме уре гъувот дорут,
Э лой Гъилил чум донорут.
Пире Гъилил екем домунд,
Э сер рушгьо десе гердунд.
Эз дуьл Гъилил шори паруьсд,
Ловгьой энуш екем хэндуьсд.
Лунгъореш но э гьенг гъэйчи,
Ихдилоте сер гуьрд гьечи:
—Негуфдиреш гІэмел ниёв,

Дуьл меш дие нис доре тоб,
И гьони нисд овосунс,
Э ихдилот нисди хумне,
Тегьер мэгІни еде гъээсел,
Гьер гоф мидуь раче мезе.
Гуюм, дусдгьо, дирем э хов,
Гуйге деруьм э гъэд Масков.
Э генгІндим у нисд хумне,
Гьер чи дери э унжиге.
Фикир сохде, мугум э дуьл:
«Дураз мибу инжо гІуьмуьр».
Омбор сохдум эй ме ниет
Эри бире унжо гъисмет.

Е ченд салгьо э гъэд колхоз
Кор сохдейм эекиревоз,
Кура богъгьош бисдо обод,
Буле бегьер бисдо зиёд.
Дин не лово несохд кумег,
Гьинор жофо, бегьер тегьенг
Расунд мере э метлеб ме,
Рафдуьм гъечи э Масков ме.
Мигуиге э пире вэхд
Э сер Гъилил омори бэхд.
Е-дуь келме гуюм эйшму,
Несовусде руьгъэ изму,
ТэгІрифигьой эн Маскове,
Шогъ эн шегьер шегьергьоре.
Метребегьо жерге-жерге,
Вероморет э гьер жиге.
Э тегьер богъ кучегьойю,
Гъуногъдори одомию.
Шев эз тики туь мивини,
Гуйге асму э зофруни.
Гъэд шегьере эри гешде,
Эз зир хори гъисди жиге.

Глуьзет эн гилм ве эн жофо
Гьисди и рэхь, рэхь эн «Метро».
Уш тэгрифи нисди келе.
Рачи Масков гьисд Кремля.
Гьер хунейю гьисд миноре,
Э гьугь юш ве е астаре
Шевиш, рузиш, тегьер чуьшме,
Гьер тарафе товуш доре.
Эри хэлгъьо рэхьбурмуни,
Нисд э глуьлом де эзуни.
Руьхь хундеи эн Ленини
Э у дегьо товуш гьони.
Глуьзет Масков гуюм уни,
Масков чигьрет девр имуни.
Э у де хьохмой инсонет,
Гьувот дусди эн гьер милет.
У гьисд сервор ве пушобер,
Тэгрифию гьисди звер.
Гьовхобергьой эн шолуми
Гьувот эзу вегуьрдени.

Сохде сабуьр екем Гьилил,
Гене дуьл ю небу гьемин.
Э песини келмей хуьшде,
Эз жогьилгьо деш куьнд нуьшде,
Тегьер сургьой эн пэхьники,
Гуфди гофгьо еки-еки:
—«Хосденуьм ме эйшму, дусдгьо,
Бире игид э кор жофо,
Тегьер пире Гьилил, гьелбет,
Э у Масков бошит гьисмет».

БОГЪГЪО — БИЁВГЪОЙМУНУЪТ

*Дануьсденуьм
мибу шегьергъо.
Гуьл мидуьт богъгъо...*

В. Маяковский.

Руз зимисду бугеш гъони,
Герм бу гъово, тегьер гъоми.
Миомо верф эз руй хори.
Гуйге э сер герме кинле,
Минуьшд верфгъо, тегьер лепе.
Сие гъугъэр, келе тале,
Бутон ве хиш гъисди зере.
Микеши у дуз гъэновгъед,
Тракторист Мамед—дилбош,
Гъе э и руз э и гъово,
Бэхъс мибердуьт колхозникгъо,
Мидезеруьт чубугъ тегъенг,
Михэндуюсдуьт, сохде гъенег.
Инжо э богъ е ченд милет:
Азербайджан, лезги ве тат,
Эз эшгъ дусди мисохдут кор,
МэгІни хунде, бируьт дуьлшор.
Меш и ишу бируьм гъуногъ,
Чуьн шогъир нэгІ, тегьер корсох.
Мидезеруьм тек-тек чубугъ,
Оммо дуьлме мидо буйругъ:
У мигуфди туь шогъири,
Ерэгъ туьре веги гъони,
ТэгІриф ди туь игидгъоре,
Нуьвуьс дестон мэгІнигъоре.

Бирден сере ме тик гуърдуъм,
Э гьер тараф денишируъм...
Диеш зиёд э дуъл шогьир
Эшгъ мивенгесд зен—бригадир,
Дорембугьо тигъэт э кор,
Тегьер усдо, келе богъдор.
Жогьил, зен, мерд—гьеммсеки,
Пес нимундут дуь эз еки.
Гуйге угьо метлеблунуьт,
Тегьер жоборд кор сохденуьт.
Мугум, дусдгьо, метлеб дошдейт,
Онгурбогъгьо тозе кошдейт,
Кеширейтгьо желде жофо,
Гьич пуч нибу, мидуь софо.
Мибу богъгьо, мудуьт бегьер,
Мибошут шор бирор, хэгьер.
Имбурузи жофой желди,
Зу миёру бегьер були.
Песде ишму э руз шори,
Эзу бегьер шороб минит.
Дануьсденуъм ниёв э ёр,
Чуьтам и руз сохдейтге кор.
Оммо небу сохит фурмуш,
Дуьлгьой ишму бире хомуш.
Огол зенит дусд ишмуре,
Пейлей шори дит шогьире.
Э ёр ишму у миёру,
И рузгьоре у, бирору.
Тозе мэгІни мигуьнжуну,
Эри були у михуну.

СЕБЭХЬМУНДЕ

Себэхьмунде тозе рузе
Зинде бугьо гузет сохде.
Миофими гъэйгъусуъзе
Э тозе руз небу ниет?

Еки эз хов хэбер мибу,
Эз гъэлпи дуъл бед хов дире.
Чум вокурде бире пешму,
Хов винуьгьо севгилире.

Э гъэд эн хов, бирени вэхд,
Тембел келе падшогь бире.
У вэхуьшде эз сер эн тэхд...
Пишнеире э чум дире.

ГІэиллегьо себэхьмунде
Хове фурмуш зу сохденуьт.
Шоре, вози, нубохунде
Э дуъл дери вэхуьшденуьт.

Шогьириш ки эз хов хуьшде
Себэхьмунде хэбер бире,
Нике метлеб э дуъл дошде,
У гуьнжунди и мэгІнире.

ШОГЬИР, ДУСД МЕ

Шогьир, дусд ме, дануьсденуьм,
Чуьн буьлдуьрчин, туь рач хунде.
Эдем эз туь пуьрсиренуьм,
Эри эн ки ве чуь хунде?

Дерьёгъ гьич вэхд нибу гловсуьз,
Сервор нибу гьич гьушунсуьз,
Шогьир гьич вэхд нибу хэлгъсуьз,
Эз хэлгъ журу нибу хунде.

Битмишигъо жиже доре,
Э руй хори муьхъкем бире.
Хэлгъ игиде гьувот доре,
Хэлгъсуьз шогьир эшгъсуьз хунде.

Эз суру дур бугъо бейгъуш
Зу мисоху рэхъэ фурмуш.
Гофгъой шогьир биренуьт пуч
Эри эн хэлгъ не хундге у.

Эз дур мегешд гьозниере,
Нешинирей овозере?
Э хэлгъ хуьште ки сер зеге,
Эри энуш хэлгъ ю хунде.

Э Е ЖЕРГЕ

Хунит, дусдгьо, ме ёд нисдуым,
Ме шогьируым, эйшму дусдуым.
Тегьер фэхьле зиндон кифде,
Эдем мэґни ме гуьнжунде.

Чуьтам ранжбер зереге хиш,
Хок хорире сохде гъэрнш
Эз тум сохде гузет бегьер,
Фикиргьоймеш гьисд у тегьер.

Усдо, хуне вокурдегор,
Гьишдени нум у едиргор.
Уре хуно бире одлуь,
Шогьир хосде нум бигьилуь.

Қосмонавтгьо—игидгьой девр,
Рэхь вокурдет э дуре эвр,
Астарагьой асму бирет.
Шогьиреш гьисд ужуьр ниет.

Э туьревоз, желде фэхьле,
Э туьревоз, ранжбер, дусд ме,
Э туьревоз, гилмдан улке,
Шогьир рафде э е жерге.

МЕ КОММУНИСТУМ

Ме имуруз эз гьер рузгьо
Омборте гоф сохдем кура,
Эй нуьвуьсде сад верэгъгьош,
Эшгъ ве хъэвес гьисди мере.

Э гьерлой куьнж ватан шори
Зиндон жофо эдей куфде.
Эй игидгьо дуьл ме гьони
ТэгІрифлуье мэгІни хунде.

Эшгъ игидгьо Партиен
Ве гьем гъувот жофокешгьо.
Э коммунизм пушобери,
Доре товуш эри хэлгъгьо.

Туь, Партией эн Ленини!
Туь, Партией азадини!
Эй жофокеш туь гьисд мозол,
Дуьл шогъире сохде туь шор.

Чуьтам гьони ме нуьвуьсуьм,
Э гъэд дуьл ме и шорире?!..
Чуьтам, дусдгьо, миё верзуьм,
И мэгІни ме партиере?!..

Гъечуниге минуьвуьсуьм:
—«Ме шогъир—коммунистуьм!»
И гоф мибу эй ме шовгІо.
Э кор жофо ве э гъовхо.

ОШУГЪ ХЭЛГЪИ

Э глүзет ёровурди шогьир хэлгъи

Сулейман Стальски

СенигІэткор ширине гоф,
Эй хэлгъ хуьшде, эри Ватаң,
МэгІнигьоре, чуьн холибоф,
Мигуьнжунд ошугъ Сулейман,

У сес симгьой зере саз туь,
Измуш зенг ю э гуш дери.
Эз сер догъгьо чуьн сес буьлдуйр,
Мугьомлуй у оморени.

Э минжи гьугьэр тракторист,
Э гьэд зими бичинчигьо,
Э рэхь деригьо машинист,
Игиде корхонечигьо...

Э гьер зугьун, э гьер жиге
Шиниреним эшгьлуйе сес.
У мэгІни э гьемме жиге
Игидгьоре доре хьэвес.

Желде кукгьой эн догьлуйгьо,
МэгІни ошугъ э дуьл дери,
Э гьэд женггьой келе гьовхо
Гьинор ишу зиёд бири.

Изму мэґни дусде шогьир
Э жофой шолуми дери.
Нум Сулейман гьич нибу вир,
У эриму гІэзиз бири.

УСДО

Эри Шоул Симанду, шогьир-хоненде.

Э ёр мени у руз гьоми,
Эвир пур бу эшгъ хуьроми.
Ме бируьмгеш жовон гьеле,
Фикиргьой ме бируьт келе.

Дире эз дур, е пире мерд,
Теклиф сохде, э кич ю берд.
Суьфдеибо эдем диреле...
«И кини бу?»—дуьл пуьрсире.

«Туь, балай ме, аста-аста,
Гуйге э рэхъ дестон бесде?»—
Пуьрси эз ме, чуьн дананде,
Эз сер те пой хуб фегьм сохде.

«Дузи, кем-кем нуьвуьсденуьм,
Хуте бире ме хосденуьм»,—
Зугьун эз гIэьб гье домунде,
Гуфдируьм ме э хоненде.

Бирден тегьер хэзинедор,
Тесбихь э дес, генлей очор,
Еки-еки дер вокурде,
Сур дестоне у бурмунде.

Мугьом зере зирзугьуни,
Энгуьшдгьоре шумордени.

Мэгіэнолуь келме-келме,
Е ченд мэгіни хунд эри ме.

... Э пушой ме бу келе мерд,
Чуьн палутдор, муьхькем ве жэлл.
Тегьер жовон эшгьлуь михунд,
Муьгьбет дуьле у мибурмунд.

Ошугь Шоул—Шоул бондур
Э гюширгьо нигуьрд хотур,
Гофе мизе шогь э сифет,
Эй косибгьо у бу гьэлхэнд.

Мере дори у тербие,
Чуьки фурмуш нибу дие.
У доригьо шогьире эшгь
Изму хунде эри эн хэлгь.

ШОГЬИР ДЕВР ИМУ

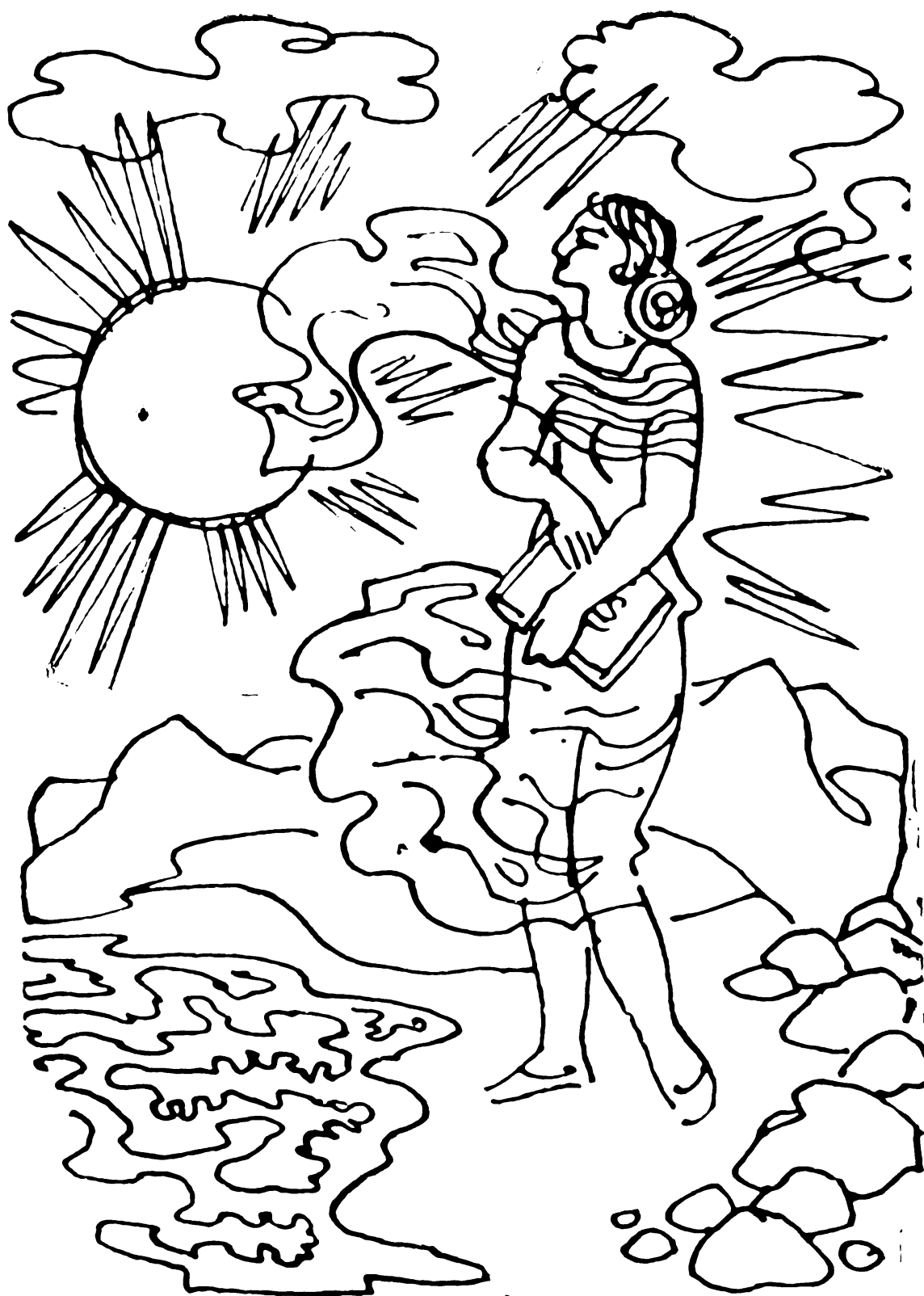
*Э глүьзет омерек шогьир хэлгѣи
Дсгѣисту. лауреат Ленинская премия
Расул Гамзатов э шегьер Дербенд.*

Шегьер гъэдами сохдени гъобул
Гъуногъ хуышдере, гІэзизе Расул.
Тегьер эн ковтер зеренуыт гъэнет
Дестонгъой шогьир э гьер вилест.

Хэлгъгъой эн Дербенд тегьер эн гъэле,
Э герден эвлод дешендет гъэле.
Гуфдире гъони эз кук ю Расул:
«Эз иму туь сох саламгъо гъобул».

Берде э дургъо, э гъемме расун
Войгей имурѣ, гІэзизе Расул:
Жофой шолуми ве нике ниет
Дошденуыт хэлгъгъой улкей эн Совет.

Генедеш гужлукъ бугу эшгъ шогьир,
Раче мэгІнигъо сес дуыт э эвир.
МэгІнигъо гердо э гІуьлом деш бул!
ТэгІрифлукъ гердо шогьир, чукън Расул!

П О Э М А

ДЕГЬ МЭГНИГЬОЙ ДИНОР

Нуьвуьсдем эри жовонгьой деврме.

1.

Хэбердор руз—бур себэхьи,
Чуьшмеш гьони гьисд серрэхьи.
Миведиров, миведиров,
Гьер тарафе доре у тов.

Ки нис сохде уре гузет,
Эри энү бире хьэсрет?
Эй битмиши, эй гьеммейму
Сэхд гереки чуьшмей асму.

Эз гьер коргьо э руй хори
Белкем чуьшме хэбердори.
Песг эри чуь нисд у шэгIрбур,
Эз инсонгьо гьисдигеш дур?

БишэгIригьо нисдуьтгеш кем,
Хьэрмэхь инсон гьисдгеш дерд-гъэм,
Эйчуь, чуьшме, туь гьеммере
Туь ежире герми доре?

Данит, дусдгьо, тегьер чуьшме,
Лол нибошум, шогьируьм ме.
ГIэтош чуьшме гьисдгеш гужлуь,
Эзуш зиёд гьисдуьм хьуьршлуь.

Унегуьре и поэма,
Дегесунде гІэтош дуьле,
Бишэґре у мисухуну,
Эй ярай дуьл у михуну.

Ярагьоре жирей юни...
Ярай номус лап зобуни.
Гье гешдигеш эй ю чоре,
Хос нисохн дердежере.

Дануьсденуьм эгер стих
Ведарафдге риз эз жижих,
У мэгІни де нидуь лезет,
Тегьер небуд бугьо ферзенд.

Унегуьре гІэтош чуьшме,
Тегьер шимшил де э дес ме.
Э гъэришуй небуд ве шефд
Хьозур бирем дарам э женг.

Эй гъозие сер гуьруьмгьо,
Дуьле тигьи ме сохумгьо,
Бур себэхьи, туьни шогьид,
Э туь сурдор гьисдуьм имид.

2.

... Э ивэхди, зури себэхь,
Эз шегьер дур, э гъирогъ рэхь,
Е дениле, лап бей берде,
Серсу инжо эдей гешде

Бур себэхьи э ме бурмунд,
Руй энуре эй ме вокурд.
Нерме кулок э гуш гуфди:
Нум эн духдер Динор гьисди.

Далде-далде эз жеиге
Омори у э инжиге.
Э гъужогъ юш вери гъундогъ,
Депучунде э сипре огъ.

Чумечару мисохд Динор
Иловлере, чуьн тэхсиркор,
Енебуге дуьзде хуно
Э иловле чум мидоно.

Милерзи дес ве жендекиш,
Э сифет ю неве рангиш.
Гогъ мивоисд гъундогъэ нуй,
Гогъ фегъм мисохд, кес невинуй.

Жендек энун эрэгъ вешенд,
Бирден эз дес гъундогъэ шенд.
Гуйге чуьн сес биренгъине,
Омо божэхъ эн гІэилле.

И сес божэхъ сохде чатмиш,
Хори-гъово бисдо гъэриш.
Эз гІэрс бире чумгъой ю тор,
Пэхъни бисдо гъони Динор.

«Пой, пой!.. Вогошд, мебош недан!
Туй инсони, ненге садан?
Месох, Динор, месох вори.
Туй дуьвойне тэхсиркори.

Ебо сохдей туй гъэлети,
И кор зобу гъисд нэгІлети.
Веги уре, веги бер дор.
Балай туйре мекуьш Динор!

У гьисд суьмуьргъ—чуькле догълуй.
Уре гъэнет миё ди туь.
Чуьн Асият бош туь жоборд,
Метерс эз дин ве эз гІэдот.

Мекуьш, мекуьш, мекуьш, залум!
Э эвлод туь месох зулум.
Веги, веги, гъеле дир нисд.
У гІэилле бэхш хун туь гьисд.

Гофгьой Вагиф э инжиге
Мигуьнжуь ме гуфдуруьмге:
«Балай мере мекуьш жоллод!
Бегем ширин нисди эвлод?!..»

Э жендек лерз, гьирке э дуьл,
Ухшеш зере э шенде гуьл,
Дегешди у э е далде
Эз гІэил чум нис вегуьрде.

Екимуьн мэгІни динор

Дануьсденуьм, тэхсирлуьнуьм, жон бала.
Гъисмет ме нисд, туьре сохум ме келе.
Нис воисде не туь дани не кесгьо
Ве согъ гІуьмуьр негердуь нум э песо.

Сес божэхь туь тегьер нешдер расире,
Эри муьрде инжо э ме верзире.
Эжигей туь, хок хорире гъэл гуьрдем.
Э жигей шир, туьре эз гІэрс хорундем.

Бур себэхьи э туь минет сохденуьм,
Эри бала чоре эз туь хосденуьм,
Мере туь куьш, энжэгъ уре туь зигьун.
Чигьрет мере э чумгьой юш мебурмун.

Бур себэхьи гьеминони,
Тегьер шогьид гьисди гьони,
Эри божэхь эн гІэилле,
Эй дердежер гьисдгьо деде.

Э чум Динор небу гьич кес,
Э гуш энунидарафд сес.
Чуьнки шивен дуьл духдери
Эзү сесгьош зобу бири.

3.

Гуйге э черх эн гІэребе,
Черх хурдени гІуьлом гьемме.
Ченджуьр фикир, ченджуьр хэёл
Миоморуьт гьони э ёр.

«Дануьсденуьм изму деде
Пешму бири мере зенде.
Чуь мигуюм э кук гьунши—
Имид дусди ве соймиши?

Муьгьбет, муьгьбет—ширине гоф.
Эжи дие у биинсоф,
У сикелуь ве келегед,
Мере сохдгьо сэхьиб эн дерд?!..

Дие уре герек нисдуьм,
Эз гофгьой ю бегьем месдуьм.
Э номус ме у михэндуь,
Мере хунде тегьер делуь».

Божэхь гІэил, шэгъгъэй хэнде...
Тегьер делуь, вориш хунде,
Э руй хори дуь дес ю лов,
Эдей бире у синесов.

Мирихд гІэрс чум, тегьер ворущ.
Нис бирембу дуьл ю хомуш.
Эхир мисохд беде хэёл
Ве эй хуьшде михосд зовол.

«О хьуьршлуье шаргьой Каспи,
Зу суперит мере гьони!
Эз гьуьндуюре дохьор сенгъи,
Мишендигеш лап лоигъи!»

Динор инжо, бала унжо,
Мизе божэхь дуь ношумо.
Эжи у кук ве бевуьрмет,
Мигуфдигьо гофгьой муьгьбет?!

4.

... Инсон нумсуьз нисе бире,
Содугь огол зере уре.
Беде бирэхьм, у бейгъуше
Ве гьемиге эгъуьлбуше.

Э хундеиш небу зирек.
Кеширембу zobу тирьек.
Мисохд сике эз пул бебе,
Эй ю гІуьлом хуш бу гьемме.

Тозе-гозе мод мивокурд,
Хуьшделереш у мибурмунд.
Гьер руз мигуьрд рэхь Диноре,
Тигъи мисохд у гофгьоре:

«Эз туь зиёд ме ниофум,
Туьре гьишде, кес ниhoюм.
Ширини туь ве раче сер,
Мизигьим хуб лап тевесер.

Энгуышдери се гъош вери
Э хунейму хьозур дери.
Дуърлугиш ки гъэдeрсуьзи,
Бегем Содугъ лап пулсуьзи?

Эй туь гъурбу буьтуьн дуьньегъ!
Пул эриму гъисди дерьегъ.
Энжэгъ гоф ди мере, Динор,
Э дусди ме сох туь бовор».

Маре хуно у пичире,
Дургуниреш гъе венжире,
Эхир пучунд сер духдере,
Разименди эри доре.

Гъэлeт мебош, сабуьре дор.
Рач эн рачгъо туьни, Динор.
Эй туьчуьни миёв гъисмет,
Эз гъер тараф, сохде минет.

Э сеимуьн сал хундеи,
Эй эеки вохурдеи,
Тегъер недан, сохде бовор,
Дес дусдире доре Динор.

Содугъ бугеш рач ве буйлуь,
Эз хосиет бу чуьн делуь,
Ченд духдереш у фурмунди,
Э сер ишу кор овурди.

Гирошдени екемлей вэхд,
Гуйге дусдуьт ишу лап сэхд.
Диноришки вэгIдо-вэгIдо
Дусд хуьшдере тэгIриф мидо.

Дуьимуьн мэгIни динор

Офдем гъисмет. Нисди усол. Разинуьм.
Эзунире э дес эн кес ме нидуьм
Рачиш-рачи. Буй-бухун ю нисд усол.
Уни эн ме шори эн дуьл ве мозол.

Гьер гоф энү эйме пури эшгъ муьгъбет.
Тнже чумгъо нис доренуьт гъич муьгълет.
Эз коми рэхъ ме рафдуьмгеш, вохурде,
Чумгъой энү мере битев фуберде.

Белкем э ме гъисдгеш и кор билоигъ.
Ченджире гоф белкем сохдгеш хэлоигъ.
Соймишиме вогошдени бисдоге,
Уш миофу эри хуьшде екиге.

О бейхэбэр, бедбэхд, недан!
Э беден туь дарафд садан.
Жейрон э дес гуьрг офдори.
Бегем э гуьрг ихьдибори?

5.

Мегъ поиз бу, гъово серин.
Оммо Содугъ небу гъемин.
Тегьер серсон эдей гешде,
Э дуьл беде ниет дошде.

«Эз чендигъо лезет винуьм,
Диноре ме гъечи тоб дуьм?!..
НэгI!..»—Вогогъруш мисохд Содугъ,
Гуйге дуьл ю дори буйругъ.

«Меё, Динор, меё ивэхд,
Мибоши туь келе бедбэхд.

Шинов сесе ве э гуш ги.
Дур бош эзу, зу дес веги».

Э лэгIэй мар, тегьер эн бэгъ,
Ю эз хуьште дарафд энжэгъ.
Ширине гоф ве беде гуж
Диноре сохд суьсдгъувот-буш...

Динор, гъэлет зу бисдори,
Номус туьре пуч фуьрсори.
Гъэнетлуье дуьл духдери,
Тегьер шише, селт хуьрд бири.

Дуьл эн шогьир чуьтам тоб дуь?
Хунхур Содугъ, нисди рэхьм туь!
Бегем невс туь гьисди зевер,
Ведешенди уре эз сер?

Ненуьвувьсде гъонун хэлгъи,
Бурририге шэгIре белки.
Гъэлхэнд номус бири хэнжел
Ве у миофд эй туь гIэжел.

Гирошдени мегъ поизи.
Дуьл духдери гье милерзи
Ве Содугъэ у вохурде,
Гуфди очугъ, гIэрс рихунде:

«Зубош, чоре, э духдир бер,
Енебуге э ЗАГС сох мегър.
Рэхьгьо энжэгъ гьисдуьт дуьдуь:
Е зигьисде, еде уьлуьм».

Тегьер бигIор, сохде шори,
Гуйге нисохд э ю кори

Дердименде минетдори,
Рихунде гІэрс эн духдери.

Шэггъэ зере, хэндуйсдени,
Соки пуьруьш у сохдени:
«Нибу у кор?!.. Расд гьисдиге,
Гоф герек нисд э инжиге».

Се-чор мегьиш гирошдени,
Динор уре сэхд гуьрдени:
«Гу имогьой чуй сохдеге?
Хьэрзо нидуьм туьре ненге!»

«Зурбо эдей сохде тэгІди.
Эз пушой ме гирор, рэхь ди!
У хьэшой, энжэгъ хьэшо!..
Вир бош бура туь эз пушо!»

Динор офдо, суьпенж зере,
Чуьн жовоне дор лерзире.
Э пой Содугъ сере венгесд:
«Мебош бирэхьм, месох туь гьэсд!..»

Сеимуьн мэгІни динор

И муьгІуьжуьз, зулумкори нисд бегем?!..
Э базуй ме гуж венорей, ой сурул.
Жовонуьм ме, сохдей сэхьиб дерди-гьэм.
Бегем туьре нисди инсоф, ой сурул?

Раче гофгьо, минетдори эже мунд?
Эйчуь хиник зу бисдори, ой сурул?
Хьол ме гьони гьисди усол ве гурунд.
Эки гуюм дердгьой мере, ой сурул?

Мизериге э ме хэнжел хубте бу.
У яра зу хос мибисдо, ой сурул.
Ярай номус бегем дие хуб мибу?
Гьич бебесуыз гІэил нибу, ой сурул.

Гуйге офдо эз асму сенгъ,
Сер Диноре шишире жевгъ.
Пуьлом черх хурд э пушой чум,
Э леш духдер верафд эндум.

Варасдигеш келе довго,
Нис рихдегеш хун э сэхьро,
Чуьн яралуь бире жейрон,
Динор тэхьно мунд бейгумон.

Беде хэбер бебе муьрде,
Извещени у вегуьрде,
Нерихунди э гьечи гІэрс,
Не офдори гьечи э лерз.

Мепой, шогьир, ивэхд кенор.
Кумег бош туь эри Динор.
Веги гьилинж гІэтошире,
Бурмун инжо дилбошире.

6.

...Дедей Динор, чуьн биезен,
Ченд четини сохде эз сер,
Метлеб ю бу духдер хуну,
Э ю ники у бурмуну.

Тегьер гьовол эшкуново,
Гуйге эдет зере гьово,
Эри дедей гуьрде ниет,
Эй локолуь бире гьирьет.

Диренге хьол эн духдере,
Руз-беруз зердов зере,
Гуйге эз шек варасиге,
Пуьруьш сохде ве пуьрсире:

«Гу, духдер ме, мебош туь лол,
Миёсд берде дедере ол!
И чуй хьоли э туь вери?
Эйчуь дошде дерде пэхьни?»

Бирден Динор божэхь зере,
Гьэл гуьрд дедей эн хуьшдере.
Сэхд гирисде, гуфдирени:
«Хьол ме, дедей, перишони.

Фурмунд мере, гировунд гуж,
Залум Содугь мере сохд пуч,
Кук эн ленге Нисим заргел...»
Офдо Динор, буш бире гьэл.

«Ох!.. Чуй гофи шиниренуьм?!
Мундей мере нис хосденуьм.
Теке бала, имид дедей,
Э сер ме туь сенгь рихундей».

Чоримуьн мэгIни динор

Тегьер поке ковтер бируьм эри туь,
Имогьойле—хьурде сини, жон дедей.
Дануьсденуьм туь гьисди зен—номуслуь.
Туьреш сохдем ме локолуь, жон дедей.

Гьуш гешдени эри хуьшде гермире.
Рихде гIовгьо гешде офде дерере.
Гьер эвретиш дусде вихде хуб юре...
Э гьисмет ме мар офдори, жон дедей.

Имогьойле сер венгесдем э пой туь.
Мегу бирем ме гъэриши ве делуь.
Пэхьни сохде ме и дерде нидануьм.
Воисдге куьш, воисдге дор, жон дедей.

«Вэхи, бала, вэхи, езугъ.
Гювун гердо эри Содугъ!
Огъу шенди мар э иму.
Бебеш муьрдн туьш ки беднум.

Тейте бире гIэйб буруне,
Мэхун дие, нуьш э хуне.
Ки пуьрсигеш, нечогъи туь,
Небу гъунши ве кес дануь».

Гье гуфдигеш гъечу деде,
ГIэйбе нибу пэхьни дошде.
Эз гъэд килит сохде гъэле
У буруне мибу гене.

Э туморе денит дерзе,
Тегьер энугъисд овозе.
ГуьгIуь зере, тегьер хуруз,
Сес лов мибу э гъэд е руз.

Эри Норунж, дедей Динор,
Бирет кура дердгьо омбор.
Рафдембугеш э кор колхоз,
Гъич гоф нисохд э хэлгъэвоз.

Эри шуьвер бу дердежер
Духдериш ки сохд гIэйбежер.
Энжэгъ муьхшуьл бирембу у
Эз фикиргьо ве дердгьой ю.

«Недануьсдем чуьни тсмэхь,
Зугьун мере сохди кутэхь.
Ме шуьверсуьз—элмунеюм,
Номус мере соф дошденуьм.

Имогьойле мере нисд сер.
Э герден ме верафд тевер.
Чуьтам гешдуьм э гъэриш хэлгъ?
Белкем зеруьт э сер ме сенгъ.

Эжеи туь, рэхьмсуьз худо?
Бегем туь гьисд дусд эн шефдгьо?
Эдем сохде э туь минет:
Гу, чуьниге тэхсир эврет?»

Гирошденуьт рузгьо, мегьгьо.
Сокит бире гІэтош дуьлгьо.
Хьол Диноре дире гурунд,
Норунж сохде зу веровурд:

«НэгІ, нигьилуьм гІэил бу пуч.
Немуьрдикки гьеле Норунж.
Чуь воисдге хэлгъ гуюгу.
У э бэхш ме бигьил бугу.

Белкем бисдо у нарине,
Егъин мидуьм нум шуьвер ме.
Гъисмет Динор офд омогеш,
Кук мунугу эй ме генеш».

И энжэгъ бу фикир Норунж
Ве э Динор у нисохд гуж.
Диеш мигуьрд уре хоши,
Мигуфди гоф тухтемиши.

Дуъл дедеи гъисди зилдон,
Гьер дердгьореш доре довом.
Тегьер жеррэхь чоре гешде,
Эвлоде у нигегь дошде.

Чуьтам шогьир негешдуь гоф,
Комики бу чуьн деде соф?
Лоигьлуь ме дуьм тэгІрифи:
Бегем деде нисд эршефи?

Оммо Динор э дуьл хуьшде
Беде фикир эдей дошде,
Эзу фикир нисд хэбердор
Гьони Норунж, дедей Динор.

7.

Гъунши Динор, кук эн Ифрод,
Пушой рафде ю э фронт,
ШовгІо доре, ниет дошде,
Эри Динор муьгьбет гъишде.

Борис омбор бу хьэёменд,
Дусдию бу э Динор бенд.
Эз буй-бала бу миёне,
Юш хунширин, обурёне.

Динор, Борис—гьердуьеки
Ухшеш мизе дуь эеки.
Гуйге дуь гуьл эз е бине
Вероморет э дуь хуне.

Оммо Борис бу лап гІэйбкеш,
Ме эй эну нисдуьм мейлкеш.
Э кор бугеш нишонбурмун,
Энжэгъ гІожиз бу эз зугьун.

Бирембу вэхд гъушгьо, доргьо,
Енебуге астарাগьо
Сохдембируйт рач меслэхьэт,
Дуь дусд нуьшде сессуьз, рэхьэт.

Пенжимуьн мэгІни динор

Суьфдеини вохурдеи соймиши,
Э хуьшде бенд мере сохди кук гъунши.
Эз ме гуйге у хуьшдере кешире,
ГІэйб оmore, е гоф нисе пуьрсире.

Мешки гІэил, гьеле зугьун нисд поргол.
Чуьтам гуюм: эйчуь нуьшдей тегьер лол.
Эн гьердуьйму войгей эн дуьл нисд пэхьни.
Дануьсденуьм уш хосдени, меш егІни.

Эвир софи. Шевиш гьони сокити.
Гуйге гьовош кумег эри муьгьбети.
Буьлдуьрчингьош нис хунденуьт мэгІнире,
Белкем иму нуботчиним игІэре.

Э сеимуьн сал эн довгІо
Э Борисиш раси нубо,
Эй вегуьрде э дес ерэгъ,
Эри рафде гьэлхэнд эн хэлгъ.

Тегьер гъунши ве дусд еки,
Оморенге э рэхьники,
Гуйге Борис тегьер очор,
Муьгьбет юре до э Динор.

Мигуиге буге э хов,
Моч сохдей гьердуь эз лов.
У бу тегьер эн омонет,
Эри дошде э дуьл муьгьбет.

Вэхд-вэхд Борис нуьвуьсдембу,
ДуьлежэгІми фуьрсорембу,
Гьем эй Динор, гьем эй Ифрод,
Э дуьл дошде келе мирод.

Э песини когъоз хуьшде
Эри Динор у нуьвуьсде:
«...Четинигьой довгІо гирошд,
Мере инжо муьгьбет туь дошд.

Дануьсденуьм имид бесдей,
Хуьшдере туь эй ме дошдей.
Туь ширини ве гьем гІэзиз.
Э туь лоигъ мибу Борис...»

Игьо гьемме э пушой ю
Э ивэхди оморембу.
Диеш зобу гІэрс рихунде,
Чуьн гъэриши, у вор хунде.

Е чендборе: «О нэгІ, о нэгІ!..—
Гуфди Динор, зере божэхь.—
Э дусди туь лоигъ нисдуьм,
Хок пойгьой туь гьони гьисдуьм».

8.

Сес гирисдей эн гІэилле
Миомо деш зобу келе.
Диноришки гьирке сохде,
Эз гІэил чум нис вегуьрде.

Эйчуь бирсй лол туь, асму,
Нис шинире бегем изму
Нолей дсде нен баларе?
Эйчуь нисе бурра шэгIре?

Бегем Динор небу ковтер,
Сэхд гъирьетдор, софе духдер?
Бегем мибу локо зере,
Зирпой сохде эзунире?

Деде, деде!.. Энжэгъ и гоф
Э гIуьлом гъисд гIэзиз ве соф.
Гуит коми денилере
Нивоюге деде бире?

Бегем у шефд эз гьовои
Гъэретикон веромори,
Нэхурдеки шир дедере,
Не шинире ненуй юре?

Эйчуь Динор сэхд гирисде,
Деде бире нисе хосде?
Эйчуь шенди у баларе,
Нис воисде келе сохде?

Бигьил шэгIрбур бу хундегор
Эри Содугъ ве эй Динор.
Энжэгъ данит дуьл эн деде
Э дуьл бале гьемише дэ.

Э туь, жоллод, шефд ве бирэхъм,
Лоигъ гъисди зобуте зэхм,
Чуьнки чирей раче гуьле,
Зирпой сохдей муьгьбет дуьле.

О, «Муьгьбетеш» э гоф «деде»
Воисдени бемзер сохде.

Угьо гьисдуьт эшгъ ве гъувот
Эй гъэдуьрдан бугьо эвлод.

Содугъ гьисдгеш гъеле жовон,
Тегьер овчи зере жевлон,
У венори келе яра
Э муьгъбет дуьл ве э Дедс.

Зубош веро, бур себэхьи,
Эй дерд Динор туь хьэрмэхьи.
Товуш эн руз веромоге,
Белкем кумег офд омоге.

9.

Дуь рэхьгирор, зен не шуьвер,
Нум мерд Донил, эн зен—Гевгъэр,
Эдембируьт э кор рафде,
Меслэхьэтиш сохде-сохде.

Пушой себэхь эз жеиге
Сес гирисдей гІэил гуйге
Э гуш ишу шиниренуьт,
Гьер тарафе зу гешденуьт.

Бирден дируьт эз рэхь гъирогъ,
Допучунде э сипре огъ,
Дегердунде э сер эн хок,
Е гІэилле бири гьолок.

«И чуй кори..., э ивэхди?!..
Егъин балай эн бедбэхди.
Бегем уре гьисди тэхсир
Шендет э чул, тегьер есир?

Бегем бала нисди ширин?
Бегем деде мибу гьемин,
Эвлод юре шенуь гьечи?
Хуьшдению белкем пучи.

О, шендегор, сэхьиб бала,
Тэхсир туь гьисд зурбо келе.
НэгІлет, нэгІлет э номус туь!» -
Гуфди Донил сэхд гьэгьрелуь.

Мэхьтеле кор ве муьгІуьжуьз!
Муй жендекиш бире буьз-буьз,
Донил вегуьрд гІэиллере,
Хуб фегьм сохде иловлере.

Дуь эеки денишире,
Эз дуьлиш ох вокошире,
Гузет мисохд коми суьфде
Гоф гуюге э и товне.

Тоб недоре гуфди Донил:
—Иму гьисдим хьэсрет гІэил,
Юшки гІэил нариinei,
Гьеми эвлод, гьем сугьоби.

...Дегь сал мибу хуне гуьрде,
Зен-шуьвери угьо сохде.
Нибисдогеш зене гІэил,
Гьич дуьлхуьрди нидо Донил.

Э сеимуьн сал эн довгІо
Донил шуькест вогошд омо.
Гье э у хьол хуьшдеревоz,
Рафдембу у э кор колхоз.

Гевгьеришки пес нис мунде,
Мирафдуьт жуьфд эй кор сохде.

Угьоре бу энжэгъ мирод
Эри бире сэхьиб эвлод.

Мизе серкуш гьерки-гьерки,
Мигуфдируйт эзу соки:
«Эйчуь гуърдей дошде хуьшге,
Зен офд ниёв эй туь ненге?»

Не гоф мирос, не гофгьой кес
Эри Донил нидорут дес.
У Гевгьере хосдембу сэхд,
Мизигьисдуйт дуьлшор, хушбэхд.

Муьди бире э гоф шуьвер,
Разимендлуь гуфди Гевгьер:
—И фэгьир гьисд zobу гисне.
Зу вогордим, мерд, э хуне.

10.

Зури-зури Донил, Гевгьер
Вогошденуьт руе шегьер.
Гуьйге офдет бэхд ишуре,
Э эршефи ухшешире.

Дуьл дедеи нидуь гьич тоб,
Тегьер туьнде суьрке э гьоб.
Нивегуьруь гьич э герде
Гэил юре кес эй дошде.

Шешимуьн мэґни динор

Нешинохит ве рэхьмедуьл, рэхьгирор.
Ишму бирейт кумег эй дерд эн Динор.
Эдем дире гуйге шорит гьердуйшму.
Дуьл ме сухде, эдем бире сэхд пешму.

Чуьтам гуюм эн ме гьисди у бала?
Эки гуюм э руриме де яра?
Бегем деде кесе мидуь бэхд хуьшде,
Эвлодюре мидуь э ёд эй дошде?

Нум не дорем, огол зануьм нум гуьрде.
Ихдиёр меш нисд э гъужогъ вегуьрде.
Имид мени, балай ме согъ мимуну.
Эз гирисде энжэгъ дуьл ме момуну.

Гъундогъэ сэхд гуьрде Донил,
Чум мидоно э руй гІэил.
И кор энугъисд игиди,
У инсоне хилос сохди.

Гуйге келе гъопуй Дербенд
Не боругъо чуьн гъэлебенд,
Эдет гъони вохурденуьт,
Игидгьоре рэхъ доренуьт.

Диноришки эз е далде,
Тегьер серхуш, сэхд вомунде,
Э песошу ириз гуьрде,
Мирафд гьич чум невегуьрде.

Э хунешу оморемунд,
Хьол гІэиле дире гурунд,
Минет сохде э зен гъунши
ГІэйиллере эй доре шир.

Эри Гевгьер ве эй Донил
Дуьлхошишу бисдо гІэил.
Екем жофо бири зиёд,
Оммо шорут, офдет эвлод.

Дур биренге у эз уьлуьм,
Э хьуькуьметиш сохдуьт мэгІлуьм.
Документгьош гъуьч сохденуьт,
Уре Офдум нум доренуьт.

Оммо Динор у руз хэйли
Эз гъопу дур поисдени.
Чум доноре, сохде гузет,
Эй руй бала бире хьэсрет.

Эйчуь, Динор бирей туь хуьшг
Э далдей дор, тегьер эн гуьрг?
Э гъопуй кес донорей чум?
Дие эн туь нисди Офдум.

Туь поисдей зобу дуьлхуьрд.
Ве гъемиге чуьн пелемуьрд.
Дануьсденуьм туь гъисд езугъ,
ГІэйбе жусде туь эз Содугъ.

Бегем уре нешинохдей,
Гофгъой туьреш фурмуш сохдей?
«Офдем гъисмет...» — мигуфдири,
Уре тэгІриф туь мидори.

Чуьшмеш эдей вероморе,
ШэгІр екиреш у нис бурре.
Энжэгъ шогьир гъисд гъэйгъулуй,
Эз дерд Динор бире гъэмлуй.

Бегем герек нисди дие
Ве омори арт гъозие?
Белкем Динор бири хомуш?
Гъич месохит бовор э уш.

Ебо вихдге инсон дерде,
Пушой юре нибу гуърде.
Эй дердежер дерд офд миёв.
Бэхдиш эзу гьич куьнд ниёв.

Песг э Норунж, дедей хуьшде,
Чуь мигую, у вогошде?
Бегем Ифрод, дедей Борис,
Нирасуьми э и ириз?

Песг соймиши... Песг хундеи...
Э чум ю нисд гьичиш гьони.
Эй локолуь бире номус
Дерд кешире у имбуруз.

Дуимуьн бэхш

1.

Могъбуллуьни дуьл эн Норунж.
У езугълуь нуьшди э куьнж.
Э дуьл энү оморембу:
«Белкем Динор пуч биребу.»

Пушой себэхь, эз пэхьники
Дедей энү хисиреки,
Динор гъундогъ допучунде,
У эз хуне ведарафде.

«Эже мирав у ивэхди?!..
Э чуьжош рафд, гьемме сэхди.
МэгІлуьм сохдеш гьич мибуми?
Уш эриму гьисд беднуми.»

Вэхд-вэхд Норунж, тегьер серсу,
Мигешд, микуфд эз дуь базу.
Дерд хуьшдере эй гуфдире
Е дервокуш нис оmore.

Гогь э хьэёт мивадарафд,
Гогь э хуне у мидарафд.
Песде минуьшд у гъуьжлеле,
Муьшде мизе сэхд эз сине.

Гирьей норунж

Эз шуьвер ме извещени всгуьрдем,
У дерде ме, гуйге, бирден фубердем.
Имогьойле жуьфде бала суьрогъсуьз...
Чуьтам дие ме мизигъуьм угъосуьз?!

Номус Динор мере сохди селт хэсде,
Гъул-базуймеш гъони гъисдуьт сэхд бесде.
У хьол туьреш эй ме хундем, чуьн гъисмет.
Балай туьреш ме мидошдум омонет.

Нисд зен-зоре инжо домо вокунут,
Э гирьёшу эз дердгьойме гоф гуют.
Дерд келеи, чуьтам уре вокунум?
ГІэйбежеруьм, э кес уре нигуюм.

2.

Э ивэхди, дер вокурде,
Шуьле хуно, е бей берде,
Динор бирден диromоре
Ве э хори у офдоре.

Гъич ёндереш дес ю негуьрд,
Гъэнетгъой юш бирет селт хуьрд.
Эй гоф сохдеш небу омун,
Лап гуьрдебу энугуьун.

Белкем, тегьер эн тэхсикор,
Офдориге гъони Динор.
Белкем эз дерд бири хэсде
Ве поисдеш нис дануьсде.

Норунж, бире тегьер серсу,
Э ён духдер у омо зу.
—О, худой ме, и чуй корн?!..
Динор, зу гу и чуй хьоли?

Сере тик ги, зугу воку.
Гъиллей ме эжиге гу?
Ненгс эйме тозе зовол
Туй овурдей, чуйн бедмозол?

Суйсд ве гъолок, зирзугуни
Динор евош гуфдирени:
—Мере дие нисди гъил!..
Хосденуьм динж мере бигил.

Бирден Норунж вешенд зердов,
Гуйге э дуьл дарафд элов.
Муйгъой сере гуьрд э пенже,
Бегем и кор гъисди беже?!

«И чуй гофи туй гуфдири?!..
У гоф эйме огъизари.
Бегем небу уш е инсон?
Туй, духдер ме, бирей серсон!

Бегем деде мибу бирэхьм,
Э эвлод ю мивенуь зэхм?
Дан, гловун туь гьисди келе.
Гуь жоллоди, нисди деде!

Ме дедеюм, дердимендуьм.
Ме бедмозол эз ферзендуьм.
Э зир келе догъ домундем
Ве э руй глов ме вомундем.

Зинде меит эйчуь бирей?
Эз чум дедей туь офдорей.
Вэхиз, вэхиз, ди е жугьоб.
Гу, и дерде чуьтам дуьм тоб?»

Дузуьт, дузуьт гофгьой деде.
У эй эврет ники хосде.
Соф бисдоге номус духдер,
У деде гьисд лап бэхдевер.

Гуйге эз хов бире хэбер,
Э пой деде офдо духдер.
Погъли-погъли гIэрс рихунде,
Эри дедей дуьл вокурде.

Хьофдимуьн мэгIни динор

Месох мере туь, жон дедей, нэгIлети.
Гьелбет зиёд гьисди номус духдери.
Локолуьнуьм. У эриме гьирьети.
Небисдорум гьэлхэнд номус духдери.

Тегьер рихде гловгьой чойгьо салгьоют.
Локой мере гьич у гловгьо ниберуьт.
Эйме хьэрмэхь гьервэхд дердгьо мимунут.
Тэхсир мени ижуьр номус духдери.

Немуърдемгеш зиндеш нисдуым э гъэд хэлгъ.
Бала зендем, деде нисдуым ме энжэгъ.
Дануьсденуым дуьл туь, деде, нисди сенгъ.
Мегьил бошум гъурбун номус духдери.

Рэхъм эн дедей эри ферзенд
Мивогорду, овурдгеш дерд.
Оммо эри Норунж зурбо
И гъозне гурунд омо.

Нис сохдембу Норунж бовор
Э муьрдеи гІэил Динор.
Диноришки эй дедей ю
И суре нис вокурдембу.

3.

Вэхд эз вэхдгьо giroшдени,
Эри хунде у рафдени.
Оммо чигърет бири дегиш,
Нишинохдут дусдгьо екиш.

—И чуь хьоли э туь вери,
Ранг туь гъечи зердов зери?—
Мипуьрсируьт дире-шинох,
Диноришки мипоисд гъогъ.

Белкем угьо дануьсденуьт
Ве эй хъэзиш пуьрсиренуьт,
Чуьнки Ифрод, дедей Борис,
Расиребу э и ириз.

У гІэребир, тегьер гъунши,
Мидиромо сер микеш.
Ве екиге Борис кук ю
Не Динориш соймиши бу.

Э песой кор эн хэлгъ гешде
Ве эй мезей лэглэй хуьшде
Мигердунд гоф—«тозе хэбер»...
Ужуьр зугьун зено гъэбер!

Тегьер назу буй кешире,
Ифрод коре варасире.
Э дерд эн кес мисохд руьхшенд,
Э сер е гоф сад гоф мешенд.

Эгер шинох мивохурдге,
Э зир шеле юш дериге,
Э меслэхъэт уре мигуьрд,
Духдер хэлгъэ у мисохд хуьрд.

«Нешинирей туь овозе?
И хэбер ме гъисди тозе.
Духдер Норунж, зен эн Гъилил,
Э чул шенди муьрде глэйил.»

Эз екиге у мигуфди:
«Духдер Норунж бижле шенди.
Бегем кук ме той энунь...
Шор биёво, туь мивини...»

Беде гъунши—ишорогъ,
Гьер вэхд мибу серкор довго.
Э софе нум локо менуь,
Ник бугьореш хунде делуь.

Эз Динориш Норунж зобу
Эз хьол хуьшде офдоребу.
Нихосд э хэлгъ эй вохурде,
Чуьнки кими пуьруьш сохде:

«И чуь кори, негуи зен,
Э лэгІэй хэлгъ де овозе?
Нис сохденуьм ме гьич бовор,
Гъэлет нибу гьич вэхд Динор...»

Бегем зуьгІбе нибу хомуш?
У мипою, миёв воруш.
Гьемме сокит мибу песеде,
Эз руй савзе тузеш шушде.

4.

Бегем Динор мигуьрд гъэрол,
Енебуге дуьл мидо тоб,
Не рафде у э мэхъэле,
Эже луле гуьрди бала.

Е шохьонгум, еде себэхь
Мидебисдо гье э и рэхь.
Воисдембу дануь сурогъ,
Балалею гьисдиге согъ.

У э хьэёт мидениши,
Чуьтам инсон ве битмиши
Хосденуьтге зу эй дире
Сифет суьрхи эн чуьшмере.

Миомо у ве мивогошд,
ГІэтош эз дуьл гьич нигирошд.
Ээ пэхъние дерд духдери
Бегем кесе гьич хэбери?

Уре гьони бу е метлеб,
Гуйге дуьл юш мидо эдеб:
«Согъ гІуьмуьр туь женг мибери
Эри номус эн духдери!»

Э песини курс хундеки
Студентгьо—гьеммеки,
Кура бире, межегьисдуът,
МэгИнигьореш рач михундуът.

Э нвэхди, тегьер бейгъуш,
Содугъ омо, юш бу серхуш.
Тегьер овчи, духдер гешде,
Эри эз сер ведешенде.

«О, гуьзел ме, Морголоит,
И гуьлгьоре бэхш вегирит.
Ме ишмуре гьер вэхд дирс,
Шори дуьл ме зиёд бире...»

Содугъ, тегьер эн буьлдуьрчин,
Раче гофгьо венжи гьечи.
Песде эз гъул духдер гуьрде,
Воисд э чул ведеберде.

Бирден Динор куьнд оmore,
Буррани рэхь энугьоре.
—Пой, хэгьер ме, Морголоит!
И гуьлгьоре э дес ме дит.

Морголоит, мэхьтел бире,
Шох э Содугъ чум доноре.
Ве фикир сохд: «Ээ бэхили
, Рэхь зереге хэгьергили.»

—Гуйге духдер лап жингири.
Эз иму дес невегири!—
Гуфди Содугъ, лов гъуьжунде,
Эз пэхьники муьшд бурмунде.

Эз дес духдер гуъле векеңд,
У э сифет Содугъ вешенд.
«Пой, хэгьер ме, мевеги луыңг.
Эри туъ дусд нибу эз гуьрг.

Герек нисди туьре у бэхш,
У инсон нисд, у гьисди вэхьш!
Эгер гьисдге соф номус туъ,
Зу мисоху у локолуь.»

Морголоит бирени перт,
Гуйге зугьун недери селт.
Песде э сер офдорени,
Диноре у гьэл гуьрдени.

Гьечи Динор е ченд гиле
Дарафдени э женг гене.
У гьэлхэндчи гьони бири
Эри номус эн духдери.

5.

Сие булут, лепуьр довго
Терг бисдоруьт, вокурд офдо.
Бугеш дерд ю гьер кифлете,
И руз шори бу эй гьемме.

Желде кукгьо эз мейдуй женг,
(Кимигьо согъ, кимигьо ленг),
Вогошденуьт руе кифлет,
Э дуьл дошде тозе ниет.

Ифрод куке дуьлшор вохурд,
Дуьлхуьрдигьош омбор рихунд:
—Дан, жон Борис, Динор гьони
Э гьэд эн хэлгъ сэхд беднуми...

Эри Борис ижуър хэбер
Гуйге бисдо тегьер зэхьэр.
Не мифуберд, не тоб мидо.
Э дуьл энун Динор офдо.

Рэхь Диноре сохде гузет,
Исер-усер Борис мигешд.
Гуйге тегьер эн Рустам-Зол
Эри номус мидуь зовол.

Эз школа, эз кор хуьшде,
Динор сергъуз, тек вогошде.
Э фикир ю бала дебу,
Уре дире воисдембу.

Шиновусди Динор сесе,
Омореи эн Борисе.
Энжэгъ нихосд эй вохурде,
Руй хуьшдереш эй бурмунде.

Бирден Динор сере тик гуьрд,
Э чумгьой ю солдат вохурд.
—Динор!—гуфди у гьеебо,
Гофгьой дедеш фурмуш бисдо.

Динор хиник ве войгесуьз
Поисдени сергъуз, сессуьз.
Зирлови гоф гуфдирени,
«Хош омори» у сохдени.

«Мебош, Динор, эй ме хиник,
Э ме дениш, сере ги тик.
Шинирем ме, бирей гъэлет,
Белкем гуж-чи гировундет?

Эз хосд-воисд нисди у кор,
Белкем нисди туь тэхсиркор.
Гирошдере фурмуш сохим,
Дие э ёр гьич неёрим»,

Хьэшдимуьн мэҕини Динор

Нисди пэхьни, шинирей туь овозе.
Хэйли вэхдиш не нуьвуьсдем когъозе.
Месох дие дердгьой мере туь тозе.
Минет мени дуь эз еки дур бошим.

Э лэгІэй хэлгъ беднуми ме офдори.
Динор э туь лоигъ нисди гьич гьони.
Бэхд ме рафди. Дерд эри ме бирори.
Минет мени дуь эз еки дур бошим.

Ме согъ гІуьмуьр э тэхьной мизигьуьм.
Э номус туь локой мере нивенуьм.
Дерд пэхьники. Суре э кес ме нидуьм.
Минет мени дуь эз еки дур бошим.

Гофгьой Динор, очугъэ дуьл
Борисе сохд мигьрибонлуь.
У рази бу эй бэхшире,
Зобуш гьисдге, тэхсир юре.

Борис нисе бире хомуш.
Нис воисде соху фурмуш:
Муьгьбет дусди суьфдеире,
Очугъэ дуьл духдерире.

У имиде гьич нивегуьрд,
Рэхь Диноре гьербо мигуьрд.
Гоф векенде четин бугеш,
Хьэрекет сохд е чендбойгеш.

Варасире Ифрод коре,
Кук хосдеи сэхд Диноре
Борисе у нидо динжи,
Мигешд фендгьо, тегьер фолчи,

«Э номус туь у нисд лоигъ.
ГІэйбиш гъисди эз хэлоигъ.
Ненге питик-хьэйкел сохди
Ве э хуьшде вогосунди?»

«Дедей, мегу э ме гъечу,
Месох мере эз дерд чорчу.
Чуьн Динори бегем эврет
Гъич офд миёв э вилеет?»

Сохдембугеш Ифрод нэхьси,
Динор юшки небу рази.
Энжэгъ Борис нис офде фенд,
Чоре бугьо эй эни дерд.

6.

Пэхъние дерд гъисди гІэзор.
Оморутгеш дусдгьо гъозор,
Екиш уре хос нисоху,
Дердгьо сенгъэш хьэл мисохут.

Гирошденуьт салгьо гене.
У дерд э дуьл гуьрде бине,
Дорд доре у, тегьер яра.
Бегем тэхсир бу эн бала?

Динор гъич тоб нис дорембу,
Эй руй энусэхд хьэсрот бу.
Оммо Динор нис шинохде,
Чигьрет э ёр нисе мунде.

Е руз Динор оморенге,
Эже куке овурдетге,
Е ченд гІэил мисохд вози,
Э герме руз эн поизи.

Бирден еки вежегьисде,
У э Офдум руьхшенд сохде:
«Офдум, туьре эз же офдет?
Ижире нум эйчуь дорет?»

Е куклейге, гезун пара,
Тегьер эн бэгъ, вокурд лэгІэ
«Гуфдиренуьт пушой себэхь
Офдет туьре эз гъирогъ рэхь...»

Е духделе, тоб недоре,
Э инжиге лэгІэ зере:
«Эз гІэзизи бебе-деде,
Суьфде шендет, песде офде».

Шеш-хьофд сале бугеш энжэгъ,
Оммо дуьл ю бу тегьер сенгъ.
Суьфде Офдум хуьшдере гуьрд,
Песде вено э угьо муьшд.

Динор вини!.. Динор шинохд!..
Бирден гирисд ве шори сохд.
Тегьер серхуш, сер ю гиж хурд.
Руй эн бала э ю вохурд.

Дуьл эн Динор—дуьл деден
Эдей божэхь зере гьони:
«Согъи бала!.. Ме шинохдуьм!..
Воисдени сэхд гъэл гуьруьм.»

У тигъэтлуь эз е далде,
Эз эвлод ю пэхьни бире,
Фегьм сохдембу чигьрет юре,
Оммо ухшеш э ю зере.

«Офдум, Офдум!..»—сохд вогоруш.
Дуъл эн Динор бу тегьер гъуш.
Руй баларе гъони дире,
Гуйге учмиш эдей бире.

Зури вогошд у э хуне,
Гъутинегъош дорет гуне.
Шори юре гъэдер нисди,
Оммо чумгъош гъисдуът гІэрси.

Дедей, Норунж, гІэжоиб мунд,
Э хуьшде у омбор домунд:
«Белкем духдер гъисд гъэриши?!..»
Норунже деш фикир шиши.

—Гъемише шор, хушбэхд гердош!..
И чуь кори, гу туь зу бош?
—Офдем!..—гуфди бирден Динор.
Дедей юре гъэл гуьрд дуьлшор.

—Кире офдей?!.. Гоф гу бегъем.
Эз дедей сур дошде бегем?
Эгер гъисмет хуб гъисдиге,
Белкем шори меш сохдумге.

Бирден Динор хуьшдере дошд,
Гуйге эгъуьл э сер вогошд.
Сабуьр офде, сур нис доре.
Е гофиге у гуфдире:

—Борис мере омбор хосде,
Ченд сал эдей гузет сохде.
НэгІ, нэгІ!.. Нирам ме э шуьвер.
Бигьил вихуь эй ю духдер.

Эз расдекиш илчигъо ченд
Эри Динор дироморет.
Небуд, бирач небу Динор.
Гъеми рач бу ве хундегор.

Эхир Норунж сохде минет
—Туь, жон бала, зу вих гъисмет.
Салгъой гІуьмуьр мигирорут,
Де песово нивогордут.

Медор пэхъни гъисдиге сур,
Эз гъисметиш мепой туь дур.
Эдей дире меш бедхьолуьм,
Куьнд омори эз ме уьллуьм...

Гушдор, Динор, гоф шогъире:
Дедей хосде ники туьре.
Е хуше руз туь недирей.
Эйчуь сохде пуч гІуьмуьре?

Белкем бирей биихьдибор
Ве нис сохде дие бовор,
Енебуге туь муьгъбете
Хъисоб сохде, тегьер перде.

НэгІ, нэгІ, Динор, муьгъбет гъисди!
Уни шелбет эшгъ эн дусди.
Бегем муьгъбет Борис нисд соф,
Гузет гъисдгъо эз туь е гоф?

7.

Мегъ сентябрь. Суьфдеи руз.
Тегьер мигІид бу имбуруз.
Школагъош вараюсдет,
ГІэиллегъош геймиш бирет.

Э тозе сал эн хундеи,
Тозе класс вегуьрдени.
Класс Динор бу екимуьн.
Пор хундебу те чоримуьн.

Э класс ю дироморе,
Динор тек-тек хунд нумгьоре.
«Изов Офдум»,—гуфдиреки,
Бирден вини Динор куки.

Е ченд минут зугьун ю гуьрд,
Эз гІэйилле чум невегуьрд.
«О, гьисмет ме! Э ён деде
Суьгьде бала эдей хунде».

Тегьер эз хов хэбер бире,
Дуьл дорени у хуьшдере.
Песде гене хунд е ченд нум,
Оммо дебу чум э Офдум.

О, хундегор, ишму гуит,
Э овхьолет хуб фикир дит:
Чуьтам биё тоб дуь деде,
Гьер руз дире руй ферзенде?

Эз биней дор, э емиш богъ,
Вероморе шивле-бидогъ.
Эри эн дор у гьисд бала
Ве бейхэбер бире келе.

Вохурдеи деде-писер
Э у дорле гьисди бемзер.
Доренигеш ю тербие,
Гьич нигуфди: «Менуьм деде».

Сабуърлуьн—игидини.
Сурки э дуьл сэхд пэхьнини.
Тегьер э гъэд гъэлсй Дербенд,
Гуйге гьсчу э дуьл де дерд.

Бирембу вэхд эз Офдум у,
Вогъне офде, куьнд бирембу.
Мигьрибонлуь тимор мисохд
Ве эз дуьл ю миварафд ох.

Эз пэхьники у мигирисд,
Гьич зигьисдеш де нивоисд.
Евэхдиге мибисдо шор,
Чуьнки зинде гьисд кук Динор.

Э класс ю дебиреи
Сигъде балай эн нихрии,
Эй Динор бу тухтемиши
Ве ширин бу эз соймиши.

ГІэиллегьош эдет дире
Мигьревуни эн Диноре,
Чуьтам гьер вэхд у Офдуме
Сеч сохдеге эз гъэд гьемме.

Э вэхд вози дуь эз еки,
Бэхилиле сохде соки,
Мигуфдируьт гоф довори:
«Офдум гІэзиз эн Динори».

Е руз гуйге, тегьер э хов,
Офдум нубо доре жугьоб,
Гуфди: «Деде лап ширини,
Муьгьбет энү чуьн ватани!

Э giroшдгъо келе довгІо,
Жовонгъойму дорет шовгІо
Суьгъде деде не ватане,
Номусеш соф дошдет гене...»

И гофгъоре шиниремунд,
Дуьл эн Динор бисдо гурунд.
Сифете у ён чарунде,
Погъли-погъли гІэрс рихунде.

Э пушой ю гъони омо:
Чигърет бебе, пуч биригъо.
Гофгъой Борис—муьгъбет дусди.
У муьгъбетеш Содугъ куьшди.

ГІэйб оmore, Офдум пуьрси
Эйчуь чумгъо бирет гІэрси:
—Гуит, Динор Михайловна,
Гирисденит эз чуь товне?

—Гъичиш, гъичиш, Офдум Изов...
Э гъэд эню келе элов
Сухди бебе—гІэзизиме.
У довгІо бу дерд эй гъемме.

Омо у руз, кейки Офдум
Дур бирени эз пушой чум.
У радфени эз школа
Инженери эри хунде.

Оммо Динор э школа,
Гъе эз зир чум мигешд уре.
Не офденге, бире дуьлхуьрд,
Середердиш юре мигуьрд.

Эри бала бире ехмиш,
Мисохдуьтгеш дердгьо сигъмиш,
Эй небире дуьл ю гурунд,
Гене мисохд у веровурд:

«Дерд чаруьсдгеш эй ме э биз,
О, руьхь ме, туь мебош гЮжиз!
Тегьер желде зен эн догъи,
Бош туь хэйрлуь эй кор хэлгъи.

Туьни деде—тербиедор.
Бегем туьре нисди эвлод?
Гьер ученик туь хунигьо,
Эвлод хьисоб гьисдуьт угьо».

Эй тухдемиш бирей хуьшде,
Эз кор бэгъдо, вэхдиш офде,
Мивомухд у э духдергьо,
Парталдухи шохьонгумгьо.

Эзу гъэйри вэгІдо-вэгІдо
НесигІэтгьош омбор мидо.
Мисохд эйшу хушбэхдире
Ве номусиш соф бирере.

Энжэгъ Динор хуьшдению
Нисохд думит эри бэхд ю.
Тэхьноире эй ю хосди.
Локой номус себеб гьисди.

Бегем Меджнун ¹—бу гъэйгъусуьз?
Эйчуь нихосд зигъуь дердсуьз?

¹ М е д ж н у н—эз операй «Лейли ве Меджнун» эн У. Гаджибеков.

Дердименде ю дерд гешде,
Уре дуьлдинж нисе гьишде.

Дегуьрдебу гьовой эн руз.
Сэхде кулок миовурд туз.
Эйчуь буге Динор гене
Вогошд дуьлхуьрд руе хуне.

Дер хунере вокурдемунд
Меит деде э чум вохурд.
Гъундогъ дефдер офдо эз дес,
Шивен дешенд эз сэхди сес:

—Дедей!.. Дедей!.. ГІэзизиме!
Дерд дешенди э синейме.
Эйчуь гьишде мере тэхьно,
Тегьер бейгъуш э чул, сэхьро?..

Нуьгьимуьн мэгІни динор

ДэгІэм деде эз гьер чигьош зиёди.
НесигІэтдор ве гьем гъэлхэнд эвлоди.
Войгей деде эри ферзенд мироди.
Эри туь ме гирисденуьм, жон дедей!

Зэхьмет гІуьлом туь кеширей гъэдерсуьз.
Не зигьисдей е руз, дедей туь дердсуьз.
Дердгьой мереш мифуберди туь сессуьз.
Эри туь ме гирисденуьм, жон дедей!

Ме микешуьм согъэ гІуьмуьр хьэйфбери.
Дуьл туь, дедей, э дуьл бала гье дерн.
Эз дердгьой ме бегем кесе хэбери?
Эри туь ме гирисденуьм, жон дедей!

9.

Гуьл эй васал—жовонини.
Эй шогьдогъиш верф гьечуни.
Сипии муй эн инсоне
МэгІэною гьисди келе.

Дердгьош, салгьош гьс ежире
Пир сохденуьт дердежере.
Динор гьони бири дегиш,
Сипи бирет муйгьой сериш.

Э кор хуьшде ве э жэгІмет
Диноре бу келе хьуьрмет.
Инсонхогъи э у дебу
Ве гьемиге бу мигьреву.

Бегем хьуьрмет, тэгІрифе нум
Кумег мибу эй дерд энун?
Бегем муьшкуьл пэхьникире
Мидануьт ми кесгьо дире?

Хьофд сал зиёд мибу гьони
Эри хунде Офдум рафди.
Вогошдигеш нис дануьсде,
Руй энуре дире хосде.

Варасденге хьофдруз деде,
Сие партал у вокурде,
Рафдени дуз э унжиге,
Эже куке ю шендиге.

Э гьирогъ рэхъ нисди гьовре,
Динор унжо эй оmore.
Бегем мирав эз ёр у руз,
Вир бисдогьо софе номус?

Э чум энү небу гьич кес.
У микеши тенге нефес.
Дуьл эн Динор мисохд гьирке,
Мигуьрд чендбош нум эн куке.

Дегьимуьн мэґІни динор

О,гъисмет ме, бегем туьни тэхсиркор?
Тэхсиркори гІэйбе эз туь жусдегор.
Вожей гъисмет дери э дес гьер инсон.
Рэхьзо мидуь уре недан ве серсон.

Бирем гъэлет. Согъэ гІуьмуьр пешмунуьм.
Рихде гІове чуьтам гьони вечинуьм?
Пэхьние дерд хьэрмэхь бири эриме.
Песини руз рэхь мисоху у мере.

Нисди деде—дуьлверовун эн бала.
Нисди кукиш, соху эй ме у чоре.
Туьни, хори, эз дердгьой ме хэбердор.
Энжэгъ э туь белкем доге сур Динор.

Э ивэхди бирени куьнд,
Рафдембугьо мошин сэхд туьнд.
Э у «Волга» вебу гоф «ДАЧ»,
Содугъ нуьшди серхуш, бирач.

Оммо духдер бугеш жовон,
Э сер душгьо муйгьой ю лов,
Бирден гуфди:—Пой, пой, Содугъ!
Гуйге у зен гьисди езугъ.

Куьнд биренге, Содугъ шинохд,
Хуьшдере у екем вир сохд,

Песде гуфди, лов гъуьжунде:
—У жингири, эдей муьрде!

Де мошине у непоюнд.
Сер э герден бисдо гурунд.
Тов чум ю рафд, гІуьлом черх хурд..
Мошин лап сэхд э гъит вохурд.

О, хундегор, изму данит,
Не довориш гъич мегирит.
Чуьнки пейлей бедкорию
Лап гъэдерсуьз пур биребу.

Э и туьтем, гъисмет бире,
Мошине хуьрд Офдум дире,
Ю не зен ю, куьнд оmore,
Ведешендуьт меитгьоре.

Э сер гъужогъ эн кук хуьшде,
Комиреки нис шинохде,
Меит Содугъ вери гъони.
О, хундегор, иш зурбои.

Эй дануьсде ки гъисдиге,
Офдум фегъм сохд документс.
Не фамиле, гъемиге нум
Небу шинох эри Офдум.

... Офдум хунде варасдени,
Гъе унжиге зен хосдени '
Э шегьер ю у омори
Эй кор сохде инженерии.

Имбуруз бу е сал томом
Донил муьрде, рафд эз гІуьлом.

Игид эн девр, суьгъде бебе!
Уре нибу фурмуш сохде.

Офдум не зен унегуьре
Эдет рафде э сер гъовре.
Бирден э рэхъ вохурд е зен,
Э сиегьи геймише тен.

Сер-сифетиш дегуьрден.
У дегешди руе хори,
«Белкем муьрди»,—хэёл сохдуьт,
Зури-зури куьнд оморуьт.

—Эй зен, эй зен, ишму кинит?
Уёгъитге, дерде гуит,—
Гуфди Офдум эз гъул гуьрде,
Зене эри вэхизунде.

Руй эн куке виниремунд,
Хьол зен бисдо диеш гурунд.
Тегьер рихде сенгъ эз гъово,
Динор бирден гъечу офдо.

—Холей Динор Михайловна?!..
Тербиедор, гІэзизиме!..
Ебо гуит и чуь хьоли?
Сие партал?!.. И чуь кори?

Э ивэхди э дуьл Динор
Мигирошд женг, тегьер фронт.
Чуьтам гую у дузире,
Очугъ сохде гъозиере?

«НэгІ, нэгІ!..—гуфди дуьл деден.—
ГІэил туьре дерд бэхш меди».

Чуьн ученик муьгьбет ю гьисд,
Кук бирен хэбер ю нисд.

«Согъэ гIуьмуьр пуч биригеш,
Пуч нисохум гIуьмуьр кукеш.
Бигьил зигъуь у бейхэбер,
Эй ю хьэрмэхь небу и дерд».

Эз гьул гуьрде зен не шуьвер,
Эз фикиргьо сохдуьт хэбер.
Вэхизундуьт гьердуьеки,
Чум бу гIэрси, лов тирьеки.

—Эн дедей ме руз хьофдини.
Дерд эн дуьл ме энжэгъ уни...
Эз дуьл гуьрде э рэхь мундем,
Хэсдей эн дерд гьони бирем.

—Бурайм, Динор Михайловна,
Бурайм зурн руе хуне.
Валентина гьисди духдир,
Хос мисоху, мекеш фикир.

Туь хуьшдере мэхун тэхьно,
Тегьер ферзенд мийьм гьербо.
Мийьм эри сер кешире,
Фурмуш сохит дерд ишмурс.

* * *

О, хундегор, ме не туьни
Эз гьозие хэбердорим.
Оммо э кук чуйтам гуим
И зен сигъде дедей юни.

О, зурбои дуьл дедеи,
Ижуьр сурдор игидини.

Эри номус ве эй эвлод
Гіуьмуьр юре гьечи пуч сохд.

Бегем тегьер эн Динори
Кем биренуьт гъэлет гьони?
Э жовони гъэлет бугьо,
Зу биренуьт пешму угьо.

Унегуьре, жовонгьой девр,
Эз гьер чи гьисд номус зевер.
Ки дануьсдге номус чуьни,
Хьуьрметдане игид уни.

1969—1970 с. с. ш. Дарбѣнд

СЕРНОМЕ

Пушой гофи

СТИХИГЬО

«О, догъгъой садсали»	7
Хори	8
Самур — Терек	10
Гъисд ужире партия!	11
Нум эн Ленин э лов вери	12
Сурот Ленин	13
Когъоз эз Дели	14
Кремль	15
Дусди хэлгъгъо	16
Нишон дусди ве шолуми	17
Э ён хэненуй	18
Чуькле гъовхобер	19
Эри холибофгъой Дербенд	20
Ихдилот пире Гъилил	21
Богъгъо — биёвгъоймунуьт	24
Себэхъмунде	26
Шогъир, дусдме	27
Э е жерге	28
Ме коммунистуьм	29
Ошугъ хэлгъи	30
Усдо	32
Шогъир девр иму	34

ПОЭМА

Дегъ мэгІнигъой Динор	37
---------------------------------	----

Сергей Изгияев

СТИХИ И ПОЭМА

На татском языке

Составитель *А. Симандуев*

Редактор *Б. Сафанов*

Художник *А. Шарыпов*

Художественный редактор *В. Комаров*

Технический редактор *С. Рабаданова*

Корректор *З. Семендуева*

ИБ № 828

Сдано в набор 07. 08. 81. Подписано в
печать 09. 12. 81. Формат 70×90^{1/32}.
Бумага типографская № 1. Гарнитура «Ли-
тературная». Печать высокая Усл. печ. л.
3.2. Уч.-изд. л. 2,9. Тираж 1000. Заказ 889
Цена 30 коп.

Дагестанское книжное издательство Госу-
дарственного комитета Дагестанской АССР
по делам издательств, полиграфии и книж-
ной торговли.

367025, Махачкала, ул. Маркова, 55.

Типография им. С. М. Кирова Государствен-
ного комитета Дагестанской АССР по де-
лам издательств, полиграфии и книжной
торговли.

367025, Махачкала, ул. Маркова. 51.

30 коп

Сергей Изгияев

СТИХИ И ПОЭМА

На татском языке